

2007’den 2024’e Müzecilik Felsefesinde Değişimler ve Uluslararası Müzeler Günü Yansımaları

Changes in Museum Philosophy from 2007 to 2024 and Reflection of International Museum Day

Emel AKSAN*, Ceren GÜNERÖZ**

Öz

1946’da Paris’te müzeler arası ağ oluşturmak ve müzecilik felsefesindeki değişimleri tartışmak amacıyla Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) kurulmuştur ve müzelerin görünürlüğünü artırmak için 1977’den itibaren 18 Mayıs, Müzeler günü (IMD) olarak kutlanmaktadır. Müzeler günü, 1992 yılından bu yana ICOM’un müze tanımıyla ve müzecilikte yeni yaklaşımlarla paralel temalar ekseninde gerçekleşmektedir. Son on yılda müzelerin toplum için önemini yeniden düşünmeyi teşvik eden temalar, pandemiyle birlikte sürdürülebilirlik, erişilebilirlik, kapsayıcılık ve kültürel çeşitlilik alanlarına yönelmiştir. 2020’den beri müzeler günü temaları, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini izlemekte ve karşılamaktadır. Bu çalışma, 2018’de yayınlanan, Türkiye müzelerinin uluslararası müze toplumunda yaşanan felsefe değişimlerini izleme biçimlerine ve müzecilik yaklaşımlarına verdikleri yanıtlara eleştirel bir bakışla odaklanan “Hangi Müze? Müzecilikte Değişim ve Yeni Müzebilim” çalışmasının devamı niteliğinde olup altı yıllık izleme sürecini içermektedir. Araştırma, Türkiye’de 2019-2024 yılları arasında gerçekleşen Müzeler Günü temaları çevresinde gerçekleşen etkinlik örnekleriyle Türkiye müzeciliğinin güncel tablosunu çizmiştir. 2007-2018 yıllarını kapsayan araştırmanın izleğini 2019-2024 yılları arasına taşıyarak Müzeler Günü ve Türkiye müzeleri arasındaki ilişkinin haritasını sürdürülebilir hale getirmiştir. Çalışmada 2019 yılı sonrası Türkiye’de gerçekleştirilen Müzeler Günü etkinlikleri araştırılarak etkinlik türleri, kapsamı ve etkileri tartışılmıştır. Türkiye’deki müzelerin Müzeler Günü etkinliklerinde aktif rol oynadıkları ve kapsayıcı, sürdürülebilir ve kültürel çeşitliliği odağına alan etkinlikler düzenledikleri ve Müzeler Günü farkındalıklarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda izleme sürecinde Uluslararası Müzeler Günü’nün Birleşmiş Milletler Kalkınma Hedefleri kapsamında müzecilik felsefesinde, kuram ve uygulamalarda oluşturduğu değişimler ele alınmış; müzeler günü ve müzecilik felsefesi için gelecek tasarıları yeniden tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Müzecilik, Müzeler Günü, müze eğitimi, kültürel miras, ICOM.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı. E-posta: vijjmaster@gmail.com, ORCID: 0009-0003-4157-334X

** Doç. Dr, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Ankara Üniversitesi, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi. E-posta: ckaradeniz@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5773-8557

Abstract

The International Council of Museums (ICOM), founded in 1946 to discuss changes in museum philosophy, has celebrated 18 May as Museum Day (IMD) since 1977 to increase the visibility of museums. Since 1992, themes parallel to ICOM's definition of museum and new approaches have been adopted. In the last decade, themes have shifted towards sustainability, accessibility, inclusion and cultural diversity. Since 2020, museum day themes have followed and met the United Nations Sustainable Development Goals. This study covers a six-year monitoring period as a follow-up to the study 'Which Museum? Change in Museum Studies and the New Museology' published in 2018, which critically focused on the ways in which Turkish museums monitor the changes in philosophy in the international museum community and their responses to museological approaches. The research draws a current picture of Turkish museology with examples of events that took place around the theme of Museum Day in Türkiye between 2019 and 2024. By extending the study's scope from 2007-2018 to 2019-2024, it has made a sustainable map of the relationship between Museums Day and museums in Türkiye. In this study, the types, scope and impact of the Museum Day events after 2019 organised in Türkiye are discussed. It was found that museums in Türkiye play an active role in Museum Day programmes and organise events that are inclusive, sustainable and focus on cultural diversity. In this context, during the monitoring process, the changes in museum philosophy, theories and practices brought about by the International Museum Day within the scope of the United Nations Development Goals were analysed again, and future proposals for Museum Day and museum philosophy were discussed.

Keywords: Museology, Museum Day, museum education, cultural heritage, ICOM.

Giriş

Paris'te 1946'da gerçekleşen toplantıyla kurulan Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) ilk yirmi yıllık sürecinde müzelerin eğitsel rolü, sergiler ve eserlerin restorasyon ve konservasyonu gibi konulara ağırlık vermiş ve müzeler arası bir ağ oluşturmuştur. 1977'de ICOM, uluslararası alanda müzelerin toplumun gelişimi için toplumun hizmetinde kurumlar haline gelmesi adına etik kodlar oluşturmuştur (ICOM History). Aynı yıl, 18 Mayıs'ı Uluslararası Müzeler Günü (International Museum Day, IMD) olarak belirleyerek müzelere dikkat çekmeyi ve müzelerin kültürel paylaşım, karşılıklı anlayış ve barış için önemli araçlar olduğunu vurgulamıştır (IMD History). Her yıl 18 Mayıs'ta kutlanan Müzeler günü özellikle 2021'de müzelerde ve müzelerin sosyal medya hesaplarında gerçekleştirilen hibrid etkinliklerle sadece müze çevresindeki topluluklara ulaşmakla kalmayıp aynı zamanda 89 milyon internet kullanıcısına da ulaşmıştır (IMD in short). 1992'den itibaren belirli temalar ekseninde kutlanan müzeler günü ile müzelerin hem bulundukları topluluk içinde görünürliğünün sağlanması hem de özellikle 2000'li yıllarda teknolojinin müzecilik alanına entegrasyonu ile müzeler arası küresel bir bağ kurulması hedeflenmektedir. ICOM her yıl belirlenen özgün bir tema ile zamanın ruhuyla birlikte müzelerin toplum içinde değişen konumu ve işlevlerini yeniden tanımlayarak müzeleri dünya genelinde ortak bir amaç çevresinde birleştirmektedir.

Müze yüzyıllardır sanat ve eğitim kavramlarıyla birlikte anılmaktadır (Folga-Januszewska, 2020, s.40). Bu kavramların yanına eklenen kavramlar ise yıllar içinde zamanın şartlarına göre değişiklik göstermiştir; kimi kavramlar ilk tanımdan bu yana kullanılmaya devam ederken, kimi yeni kavramlarla müzenin tanımı zenginleştirilmiştir. Tablo 1'de müzenin giderek zenginleşen tanımı içine eklenen kavramların yıllar içinde değişimi aktarılmıştır. 1946'da ICOM'un yaptığı ilk tanımda müzenin ne olduğu kadar ne olmadığına altı çizilmiş ve aynı zamanda tanım içinde ağırlıklı olarak müzenin fiziksel koşulları göz önünde bulundurulmuştur. 1974'te yapılan tanımla müzenin işlevleri üzerinde durulmuş; bu tanım üstünde yapılan ufak değişikliklerle birlikte 2007'ye kadar kullanılmıştır (Vergo, 1989; Lehmannová, 2020).

Tablo 1: ICOM'un müze tanımında belirli kavramların yıllara göre kullanımı.¹

	1946	1974	2007	2022
“Halka açık” (open to public)	✓	✓	✓	✓
“Kâr amacı gütmeyen” (non-profit)	X	✓	✓	✓
“Toplumsal hizmetinde” (in the service of the society)	X	✓	✓	✓
“Eğitim amacıyla” (for the purpose of education)	X	✓	✓	✓
“Somut ve somut olmayan miras” (tangible and intangible heritage)	X	X	✓	✓

2007 ve 2022 yıllarında yapılan tanımlar müzenin ana unsurları noktasında benzer olmakla birlikte 2022'deki müze tanımında müzelerin görev ve sorumluluklarına eklemeler yapılmıştır. Bu görev ve sorumlulukların içinde erişilebilirlik, kapsayıcılık, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği destekleme ve içinde oldukları toplulukların katılımını sağlama gibi küresel açıdan gittikçe önem arz eden topluma hizmet kavramları bulunmaktadır (ICOM Definition Final Report, 2022). Bu tanıma göre;

Müze somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan, sergileyen toplumun hizmetinde, kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur. Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı olan müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik ederler. Eğitim, yararlanma ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunar. Etik ve profesyonel olarak, toplulukların katılımıyla çalışır ve iletişim kurar.

Müze tanımına eklenen kavramların aynı zamanda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) düzenlemiş olduğu toplantıların konularıyla paralel olduğu görülmektedir. UNESCO 1972'de Dünya Mirası toplantısı gerçekleştirmiş; 2003'te ise Somut Olmayan Kültürel Miras toplantısı düzenlemiştir (UNESCO Tarihçesi, 2024). Müze tanımına da 2007'de somut ve somut olmayan kültürel miras kavramının girmesi küresel anlamda bu kavramların önemli olduğunu göstermektedir. Öte yandan UNESCO'nun 2005'te kültürel anlatılarda çeşitliliğin korunması ve teşvikine yönelik gerçekleştirdiği toplantıda vurgulanan çeşitlilik kavramı 2007'de yapılan müze tanımında değil, 2022 tanımında yer bulmuştur. 2022 yılında yapılmış olan tanım Müzeler günü temalarının da çerçevesini çizmekte etkili olmuştur (Şekil 1).

Güncel kavramların UNESCO ve ICOM'da tartışılıyor olması her sene kutlanan Dünya Müzeler Günü temalarının belirlenmesinde etkili olmakta ve müzelerin toplumla kurdukları bağın güncel kalmasını sağlamaktadır. Örneğin 2003'te UNESCO'nun düzenlemiş olduğu toplantıda ele alınan Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı 2007'de müzenin tanımı içinde yer almadan önce 2004 Müzeler Günü temasına (Tablo 2) yansımıştır (Karadeniz ve Özdemir, 2018, s. 162). 2005'te UNESCO'nun kültürel anlatılarda çeşitliliği vurgulamasıyla paralel olarak 2005-2007 yılları arasında düzenlenen Müzeler Günü temalarında müzelerin kültür köprüsü oluşu, gençlerle olan bağı ve uluslararası miras konularının ele alındığı söylenebilir.

¹ (Vergo, 1989; Lehmannová, 2020; ICOM Definition Final Report, 2022)

“Müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, muhafaza eden, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur. Kamuya açık, erişilebilir ve kapsayıcı müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Eğitim, keyif, düşünce ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarak etik, profesyonel ve toplulukların katılımıyla çalışır ve iletişim kurarlar.”
2022

2020: Eşitlik Müzeler: Çeşitlilik ve Kapsayıcılık

2021: Müzelerin Geleceği: İyileşme ve Yeniden Hayal Etme

2022: Müzelerin Gücü

2023: Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Esenlik

2024: Müzeler, Eğitim ve Araştırma

Şekil 1. 2020-2024 Uluslararası Müzeler Günü Temaları ve 2022 Müze Tanımı İlişkisi²

Tablo 2: 1992-2018 Uluslararası müzeler günü temaları.³

Yıl	Tema
1992	Museums and the Environment (Müzeler ve Çevre)
1993	Museums and the Indigenous People (Müzeler ve Yerel Halklar)
1994	Behind the Scenes is Museums (Müzelerde Sahne Arkası)
1995	Response and Responsibility (Yanıt ve Sorumluluk)
1996	Collecting Today for Tomorrow (Yarın için Bugünden Toplamak)
1997-8	Fighting Against the Illicit Traffic in Cultural Property (Kültür Varlıkları Kaçakçılığıyla Mücadele)
1999	Pleasure of Discovery (Keşif Memnuniyeti)
2000	Museums for Peace and Harmony in Society (Barış ve Uyum için Müzeler)
2001	Community Building (Toplum İnşası)
2002	Museums and Globalization (Müzeler ve Küreselleşme)
2003	Museums and Friends (Müzenin Dostları)
2004	Museums and Intangible Heritage (Müzeler ve Somut Olmayan Kültürel Miras)
2005	Museums bridging cultures (Kültür Köprüsü Kuran Müzeler)
2006	Museums and young people (Müzeler ve Gençler)
2007	Museums and universal heritage (Müzeler ve Uluslararası Miras)
2008	Museums: agents of social change and development (Gelişim ve Sosyal Değişim Ajansı Olarak Müzeler)
2009	Museums and tourism (Müzeler ve Turizm)
2010	Museums for social harmony (Sosyal Uyum için Müzeler)
2011	Museum and Memory: Objects tell your story (Müze ve Anı: Nesneler tarihini anlatıyor)
2012	Museums in a Changing World. New challenges, New inspirations. (Değişen Dünyada Müzeler: Yeni Tartışmalar ve Yeni İlhamlar)
2013	Museums (memory + creativity) = social change. (Müzeler, Anı ve Yaratıcılık= Sosyal Değişim)
2014	Museum collections make connections (Müze Koleksiyonları Bağlantı Kuruyor)
2015	Museums for a sustainable society (Sürdürülebilir Toplum için Müzeler)
2016	Museums and Cultural Landscapes (Müzeler ve Kültürel Peyzajlar)
2017	Museums and contested histories: Saying the unspeakable in museums (Müzeler ve Tartışılabilir Tarih: Söylenmeyeni Söylemek)
2018	Hyperconnected Museums (Hiper Bağlantılı Müzeler)

Uluslararası Müzeler Günü temalarının belirlenmesinde farklı kültürlerle etkileşim kurabilecek konular ve iş birlikleri de önemli yer tutmaktadır. 2008’in müzeler günü teması olan *Museums: Agents Of Social Change And Development* (Gelişim ve Sosyal Değişim Ajansı Olarak Müzeler) aynı zamanda Ibero-

² Uluslararası Müzeler Günü listesi göz önünde bulundurularak araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

³ (Karadeniz ve Özdemir, 2018, s. 162)

Amerikan Müzesi yıllık toplantılarının da ana başlığını oluşturmaktadır (ICOM Triennial Report 2007-2010).

2018'den sonra müzeler günü, müzelerin sadece kendi çevreleriyle ve düzenli müze ziyaretçileriyle iletişim kurdukları etkinliklerle değil, özellikle pandemiyle kullanımı giderek artan teknolojinin yardımıyla çevrimiçi etkileşimli etkinliklerle de kutlanmıştır; bu tarihi değişim temalara da yansımıştır. 2019 ve 2021 temaları müzecilik felsefesindeki değişimlere dikkat çekmek için “gelecek” kavramını ele almakta ve müzelerin geleceği konusunda hazırlanan tasarıların da ipuçlarını paylaşmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: 2019-2024 Uluslararası müzeler günü temaları.⁴

Yıl	Tema
2019	Museums as Cultural Hubs: The future of tradition (Kültürel merkezler olarak Müzeler: Geleneğin Geleceği)
2020	Museums for Equality: Diversity and Inclusion (Eşitlik için Müzeler: Çeşitlilik ve Kapsayıcılık)
2021	The Future of Museums- Recover and Reimagine (Müzelerin Geleceği- İyileşme ve Yeniden Hayal etme)
2022	The Power of Museums (Müzelerin Gücü)
2023	Museums, Sustainability and Well-being (Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Esenlik)
2024	Museums, Education and Research (Müzeler, Eğitim ve Araştırma)

2019'un Müzeler Günü teması Kyoto'da gerçekleştirilen 25. ICOM konferansı temasıyla aynıdır. Gerçekleştirilen bu konferansın raporunda belirtildiği üzere politik, ekonomik ve sosyal açıdan karşılaşılan küresel zorluklar müzelerin barışçıl ve sürdürülebilir bir gelecek ve geleneği geleceğe taşımak için topluluklarla iş birliği halinde olmasını daha da önemli hale getirmektedir (ICOM Kyoto Report, 2019). 2019 Müzeler Günü posterinde 25. ICOM Konferansının gerçekleştiği Kyoto'dan yola çıkılarak Japon kültürü motiflerine yer verilmiş ve müzelerin birer kültürel merkez halinde görülmesi uluslararası bir simge olan yer işaretiyle betimlenmiştir (Şekil 2). 2019'da 150'den fazla ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen Müzeler Günü'nde özellikle sosyal medya hesaplarından bugünle ilgili 50 bin paylaşım olduğu (Facebook gönderileri, Instagram fotoğrafları, Tweetler ve Youtube videoları) belirtilmektedir (IMD, 2019). 2019'da müzeler bu temayla aynı zamanda “kültürel hub” olarak tanımlanmıştır. “Kültürel hub” terimi, bir bölge, şehir veya mekânın kültürel etkinliklerin, sanatın, eğlencenin ve yaratıcılığın merkezi veya odak noktası olduğunu ifade etmektedir. Bu tür bir merkez, genellikle müzeler, galeriler, tiyatrolar, konser salonları, sanat atölyeleri, restoranlar, kafeler ve diğer kültürel etkinliklere ev sahipliği yapan mekanları içermektedir (Chung, 2019). Bu terimle birlikte müzelerin sanatın yönelimini belirleyen ve kültürel, sosyolojik ve politik konuların müze çatısı altına taşıyan gücü de öne çıkmıştır.

Şekil 2. 2019 Müzeler günü poster⁵

⁴ IMD Temalar, 2024. <https://imd.icom.museum/past-editions/> [Erişim Tarihi: 13.10.2024]

⁵ IMD, 2019 Müzeler Günü Poster, 2019. <https://imd.icom.museum/past-editions/2019-museums-as-cultural-hubs-the-future-of-tradition/> [Erişim tarihi: 26.01.2024]

2020 Müzeler Günü teması olarak kültürel çeşitlilik ve kapsayıcılık noktasında eşitlik için müzelerin kolaylaştırıcı etkisi vurgulanmaktadır. Bu tema özelinde müzeler çeşitlilik, kapsayıcılık ve eşitlik kavramlarını yeniden tanımlayarak geleceğin müzelerinin temelini oluşturmaktadır (Faheem ve Irfan, 2021). Müzelerin uygulayacağı kapsayıcı etkinliklerle farklı gruplardan, sosyo-ekonomik, kültürel kesimlerden ziyaretçilerle buluşması sadece müzenin ziyaretçi çeşitliliğini artırmakla kalmamış; aynı zamanda sosyal hayattan dışlanan grupların toplum içinde kabul görebilirliğine de olumlu yansımaları olmuştur (Sandell, 1998). Bu sebeple 2020 Müzeler Günü etkinliklerinin oluşturulmasında müzelere içinde bulundukları toplulukları doğru tanıma görevi düşmektedir. Bu sayede Müzeler Günü etkinliği sadece belirli grupların her yıl katıldığı etkinlikler olarak kalmayıp, toplumun farklı kesimlerine özellikle de dezavantajlı görülen kesimlerine müzelerin ulaşabilmesi için bir hareket alanı sağlamıştır. 2020 yılı mayıs ayında COVID-19 nedeniyle birçok müzenin kapalı olması ve birçok ülkede sokağa çıkış kısıtlamalarının uygulanması 2020 Müzeler Günü etkinliklerinin daha çok çevrim içi düzenlenmesini gerekli kılmıştır (Kasapoğlu Akyol, 2020). Müzeler temayla bağlantılı webinarlar, çevrim içi müze ziyaretleri ve atölyeler düzenlemişlerdir. 82 farklı koleksiyonun bir araya gelmesiyle Google Arts and Culture uygulaması içinde 2020 Müzeler Günü içeriği oluşturulmuştur (Arts and Culture, 2020). Ayrıca ICOM tarafından her yıl müzeler günü etkinliklerinin yaygınlaştırılması amacıyla oluşturulan çevrim içi haritaya müzeler etkinlikleri yerleştirilmiş ve bu sayede müzeler günü etkinlikleri ağı oluşturularak müzelerin çevrim içi ortamda görünürlükleri artırılmıştır (İnteraktif Harita, 2020).

2021 Uluslararası Müzeler Günü teması Müzelerin Geleceği- İyileşme ve Yeniden Hayal etme olarak belirlenmiştir. COVID-19 sonrası dönemde müzelerin iyileşmesi sürecinde müzelerde uygulanacak yenilikler posterde vurgulanan teknoloji unsuruyla bir araya gelmektedir (Şekil 3). ICOM etkileşimli haritası incelendiğinde 2021 Müzeler Günü için dünya genelinde 3014 etkinliğin paylaşıldığı görülmektedir (İnteraktif Harita, 2021). Aynı zamanda ICOM Türkiye 19-21 Mayıs 2021 tarihleri arasında Türkiye'deki müze profesyonellerinin katılımıyla bir webinar serisi düzenlemiştir (ICOM Türkiye, 2021). ICOM Pakistan ve Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMID) iş birliğiyle 32 ülkeden ICOM komitelerinin katıldığı webinar serisinin konusunu 2021 Müzeler Günü teması oluşturmuş; ICOM Türkiye oturumunun ana başlığı ise "Müze Eğitimi ve E-Öğrenme" olmuştur (KUMID, 2021).

Uluslararası Müzeler Günü için çok sayıda müze diğer müzelerle iş birliği kurmakta, ortak etkinlikler ve sergiler düzenlemektedir. 2021 yılı özelinde Birleşik Krallık'ta bulunan Lancaster'daki müzeler, günün teması paydasında yerel olanı birleştirerek Lancaster'ın Geleceğe Mirası isimli bir ortak sergi düzenlemiştir. Bu serginin üç ana başlığını Eğitim/Kültür/Aktivizm, Toplum/Sürdürülebilirlik ve Koleksiyonlar/Geleceğin İnşası başlıkları oluşturmaktadır (Lancaster University, 2021). Bu sergiyle Lancaster müzeleri bulundukları topluluk ve kültürle iş birliği haline olmanın müzelerin geleceğini oluşturduğuna işaret etmektedir. Bu girişim aynı zamanda geleceğin müzelerinin önemle vurgulayacağı konulara da yapılan bir vurgu olarak kabul edilebilir. Öte yandan 2021 temasında müzelerin gelecek ile bağlarını teknoloji üzerine konumlandırımları konusunda güçlü bir vurgu vardır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Virginia eyaletindeki Barry Sanat Müzesi'nin düzenlediği artırılmış gerçeklik sergisinin açılışını 18 Mayıs gününde bu tema kapsamında yapması ve müzedeki sanat eserlerinden üç boyutlu olarak taranmış örnekleri artırılmış gerçeklik uygulamasına yüklemesi önemlidir. Müze tarafından geliştirilen artırılmış gerçeklik uygulamasıyla eserlerin müze duvarlarının dışına çıkması sağlanmaktadır (Barry Art Museum, 2021). Bu çalışma gelecek müzelerinin dört duvar içinde kalmadan, izleyicisini aktif olarak sürecin içine dahil etme olanaklarının araştırılması adına ilham verici bir örnektir.

Şekil 3. 2021 Müzeler günü posterİ⁶

2022 Müzeler Günü teması olarak seçilen The Power of Museums (Müzelerin Gücü) aynı zamanda Prag'da gerçekleşen ICOM konferansının da temasını oluşturmaktadır. ICOM özellikle sürdürülebilirlik, dijital yenilikler ve erişilebilirlik ve eğitimle toplumun inşası konularını gündeme getirerek müzelerin sivil toplum üzerindeki olumlu etkilerini keşfetmeyi hedeflemektedir (ICOM Annual Report, 2022). Konferans raporunda sosyal medya aracılığıyla 94,3 milyon kişiye ulaşıldığı bilgisi bulunmaktadır. ICOM pandemi sonrası süreçte sosyal medya üzerinden müzelerin görünürlüğünü önemsemiş ve Müzeler Günü etkinliklerinin ortak etkileşimli haritada paylaşılması, sosyal medya üzerinden ortak etiketlerin kullanılması konularını desteklemiştir. Bu amaçla benzer nitelikteki, Wikimedia ve Wikidata üzerinde 4-18 Mayıs 2022 tarihleri arasında dünya müzelerinin veri setlerinin oluşturulması ve haritalandırılması üzerine bir yarışma düzenlenmiştir (Wikimedia, 2022).

Müzeler Günü etkinlikleri arasında ücretsiz müze ziyaretleri, müzede uzun gece etkinlikleri ve temayla müze koleksiyonunu bir araya getiren etkinliklerle müze ve toplum arasındaki bağı kuvvetlendiren çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin İspanya'da Malaga'da bulunan Museo Interactivo de la Música (Etkileşimli Müzik Müzesi) müzelerin gücünü müziğin gücüyle bir araya getirerek "El Poder de la Música en el Museo" (Müzede Müziğin gücü) isimli rehberli müze turu ve atölyeleri düzenlemiştir (İnteraktif Harita, 2022).

Ayrıca ICOM'un etkileşimli haritasına Türkiye'den Vehbi Koç Araştırma Merkezi "Kent Markalaşmasında Müzelerin Rolü: Eğitim ve İnteraktif İletişim" başlıklı panelle, Türk Pusuat Müzesi Türk Okçuluğu üzerine düzenlediği konferansla, Ankara Oyuncak Müzesi hem müzede uzun gece etkinliği hem de Müze Kumbaram'la ortaklaşa gerçekleştirdiği "Kumbaralar Müzede" sergi açılışıyla, Bursa Müzesi bir haftalık sürece yayılan seminerleriyle, Nilüfer Belediyesi Dr. Hüseyin Parkan Sanlıköl Müzik Enstrümanları Müzesi söyleşi ve rehberli sergi gezisiyle, Kocaeli Müzesi çocuklara yönelik etkinlikleriyle, Alanya Müzesi güzel sanatlar lisesi öğrencileriyle ortak gerçekleştirdiği sergiyle kayıt olan müzeler arasındadır.

2023 yılı temasını Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Esenlik olarak belirleyerek iklim değişikliği, toplumsal eşitsizlikler ve biyo-çeşitlilikte azalmalar gibi küresel zorluklarla karşılaşan dünyada, müzeleri olumlu etkide bulunmaya teşvik etmektedir (IMD Press Release, 2023). 2023 teması kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler arasında yine ücretiz müze ziyaretleri, müzede uzun gece ve sürdürülebilirlik alanında düzenlenen söyleşilere ağırlıklı verilmekle birlikte müzelerde düzenlenen esenlik, iyi oluş hali (well-being) üzerine farklı etkinlikler de dikkat çekmiştir. ICOM'un yayınladığı etkileşimli haritadaki

⁶ (IMD, 2021 Müzeler Günü Posterİ, 2021. <https://imd.icom.museum/past-editions/the-future-of-museums/> [Erişim tarihi: 26.01.2024])

etkinlikler arasında Troya Müzesi’nde gerçekleştirilen yoga etkinlikleri, İrlanda’daki Donegal County Müzesi’nde dokuma ve iplik çekme atölyesi (weaving and spinning) Azerbaycan Ulusal Halı Müzesi’nde gerçekleşen “Benim Dünyam” başlıklı çocuklara özel sanat terapisi etkinliği gibi örnekler bu tema bağlamında sunulabilir (İnteraktif Harita, 2023).

ICOM, 2024 Uluslararası Müzeler Günü temasının ana başlığını Müzeler, Eğitim ve Araştırma olarak belirlemiştir. 2024 teması kültür kurumlarının bütünsel bir eğitim deneyimi sağlamadaki önemli rolünün altını çizerek; daha bilinçli, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir dünya için müzelere düşen görevleri vurgulamakta ve geleneksel bir işlev haline gelen eğitimin müzelerde yeni yaklaşımlarla ele alınması gerektiğini hatırlatmaktadır. Posterde neon temelli bir görsel imge ile “M” harfinin vurgulanması dijitalleşmenin yanı sıra harfin dikkat çeken bir renkte olması bağlamında müzelere yüklenen rolün de önemini ifade etmektedir (Şekil 4). Müzeler merakı, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi teşvik eden dinamik eğitim merkezleri olarak hizmet verirler. 2024 temasında bu vurgudan hareketle yeni fikirlerin keşfedilmesi ve yayılması için müzelerin bir platform sunarak araştırmalara katkı sağlamaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Tema, günümüze kadar yapılmış müze tanımlarını geniş bir çerçevede bir araya getirerek; müzelerin, eğitim ve araştırmanın bir araya gelerek dünya anlayışımızı şekillendirdiği hayati alanlar olduğunu anlatma çabasıdır.

Şekil 4. 2024 Uluslararası müzeler günü poster⁷

Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında 4 ve 9 numaralı hedefleri gündeme taşıyan tema; kaliteli eğitim ile sanayi, yenilik ve alt yapı ilişkisini kurmaktadır. Hedef 4, “Kaliteli Eğitim” doğrultusunda müzelere; kapsayıcı ve eşitlikçi, kaliteli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmek bulunurken; Hedef 9 “Sanayi, Yenilik ve Altyapı” doğrultusunda dayanıklı altyapı oluşturmak, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi ve yeniliği teşvik etmek yer almaktadır.

2025 ve sonrası için belirlenecek temaların özünü yine ICOM tarafından oluşturulan stratejik plandan alacağı düşünülmektedir. ICOM 2022-2028 Stratejik Planı’nda (2022) belirtildiği üzere 2028’e kadar hızla değişen dünyanın beklentilerini karşılayabilmek adına üyeler ağının daha şeffaf, çevik, iş birliğine açık ve demokratik bir platform haline gelmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için ICOM odaklandığı

⁷ (MD, 2024 Müzeler Günü Poster, 2024. <https://imd.icom.museum/international-museum-day-2023/the-poster/> [Erişim tarihi: 26.01.2024])

alanları yönetim, çeşitlilik, dijitalin geleceği, iklim değişikliği gibi küresel başlıklar olarak belirtmektedir. Fleming (2019), müzecilik sektörünün değişen dünyaya ayak uydurabilmek için küresel eğilimleri takip etmesi gerekliliğini vurgulamış; bu eğilimler arasında globalleşme, yerel kimlik, kentleşme, özellikle Avrupa için dekolonizasyon, iklim değişikliği, insan hakları, çeşitlilik, demokratikleşme ve dijitalleşme gibi ICOM tarafından da önemli görülen başlıkları sıralamıştır. Bununla birlikte vurgulanan değişim stratejilerinden biri hızlı değişen dünyaya ayak uydurabilmek için Nielsen'in (2014) de vurguladığı "esnek müze (flexible museum)" kavramını dikkate almak gerekmektedir. Esnek müze değişime ayak uydurarak hızlı biçimde eyleme geçen dinamik bir kurumdur.

Esnek ve değişime ayak uyduran müzelerin sürdürülebilir uygulamalar geliştirmelerinin önemi pandemiyle birlikte net bir şekilde açığa çıkmıştır. Pandemi süreci Müzelerin ziyaretçileriyle ilişkilerini kurma biçimlerini güncellemelerini gerekli kılmıştır. Bu sebeple 2019 sonrasında pandeminin, iklim değişikliğinin, teknolojik gelişmelerin ve değişen küresel normların etkisiyle müzelere dikkat çekmenin ve toplumsal farkındalığı artırmanın önemi fark edilmiştir. Uluslararası Müzeler Günü ile dünya genelindeki müzeler arasında belirli bir konu çerçevesinde eylem senkronizasyonu sağlanması, iletişim kurulması ve ortak felsefi paydada buluşulması önemsenmiştir. Sosyal medyanın kullanımının artması müzelerin yerelde ve küresel ölçekte görünürlüğünü kümülatif olarak artırmaktadır.

Pandemiyle birlikte müzelerin gündeminde önemli yer kaplayan sosyal medya kullanımı ICOM'un müzeler günü içeriklerini sosyal medya taşımalarını da gerekli kılmıştır. Müzeler Günü için sosyal medyada özel etiket (hashtag) çalışmaları başlatılmış ve 2019 yılında yaklaşık 655 bin müze gönderisine ulaşılmıştır (Annual Report, 2019). 2019'da Ekvator'un başkenti Kito'da müzeler gününde müze ziyaretçileriyle gerçekleştirilen araştırma, müze ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunun müze etkinliklerinden sosyal medya aracılığıyla haberdar olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada müzeler günü etkinlikleri düzenleyen müzelerin, yakın çevrelerindeki kişilerin yarısının müzelerde o güne özel etkinliklerden haberdar olmadığı ortaya çıkmıştır. Müzeler Gününe özel olarak müzede bir gece geçirme deneyimi sonrası müzede kalanlara uygulanan ankette katılımcıların yüzde 42'sinin bu deneyimi "harika" olarak nitelendirdiği görülmüştür (Raza-Paredes vd., 2019:467). Öte yandan 11-25 Mayıs 2015 tarihleri arasında İspanya'da bulunan beş müzenin Twitter etiketi kullanımlarını inceleyen araştırma Uluslararası Müzeler Günü etiketinin müzeler tarafından belirtilen tarih aralığında kullanılan etiketlerin yüzde 34'ünü oluşturduğunu, müzelerin sosyal medyadaki görünürlüğüne Uluslararası Müzeler Günü'nün olumlu katkısı bulunduğunu belirtilmektedir (Caerols-Mateo vd., 2017, s. 227). Sosyal medya kullanımının Müzeler Günü'nde önemli hale gelmesi müzelerin kolektif bir şekilde görünürlüğünün artmasına ve müzelerin daha farklı gruplara ulaşmasına da olanak sağlamaktadır. Barbosa ve Brito (2012, s. 29), müzelerce düzenlenen tematik etkinliklerin müzelere yeni ziyaretçiler kazandırmada önemli olduğunu; bu etkinliklere katılanların uzun soluklu müze ziyaretçisi haline gelebilmesi için etkinlik içeriğinin müze koleksiyonuyla uyumlu ve müzenin tekrar ziyaret edilmesini teşvik edici olması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle Uluslararası Müzeler Günü etkinlikleri oluşturulurken yılın temasıyla müze koleksiyonu arasında ilişki kuracak nitelikte etkinlikler oluşturmak gerekmektedir.

Müzeler Günü temaları sadece daha çok ziyaretçinin müzelerden haberdar olmasını değil aynı zamanda müze profesyonellerinin müzecilik sektöründeki küresel yaklaşımları takip etmeleri için de önemli bir fırsattır. Örneğin 2004'te Museums and Intangible Heritage (Müzeler ve Somut Olmayan Miras) temasından yola çıkarak ICOM Meksika, Somut Olmayan Miras ve Meksika Müzeleri isimli bir kolokyum düzenlemiş; çeşitliliğe sahip kültürel mirasın müzelerde temsilini, uygulanabilecek yöntemleri ve kapsayıcılığın nasıl sağlanacağını tartışmıştır (Singer, 2006, s. 69). Benzer şekilde 2019 Müzeler Günü teması olan Kültürel Merkezler olarak Müzeler: Geleneğin Geleceği, farklı türlerdeki müzelerin kendi koleksiyonlarını toplum gelenekleri içinde konumlandırıp geleceğe nasıl aktarabileceklerine ilişkin bir alan açmış ve üniversite müzelerinin bağlı oldukları üniversiteye ait geleneğinin geleceğe aktarılmasında birer kültürel merkez olarak konumu üzerine düşünülmesine olanak sağlamıştır (Simpson, vd., 2019, s11). Bu bağlamda Uluslararası Müzeler Günü müzelerin görünürlüğünü artırırken özellikle yeni ve küçük ölçekli müzelerin tanınırlıklarını artırmada önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye’deki Müzelerde Müzeler Günü

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) raporuna göre (Eylül 2023) 2022 yılında Türkiye’de müze sayısı yüzde 6,4 artarak 552’ye yükselmiştir. Bu nedenle Türkiye’de Uluslararası Müzeler Günü etkinliklerinin etkin biçimde düzenlenmesi yeni ve küçük ölçekli müzelerin desteklenmesine katkı sağlayacak; Türkiye müzeciliğinin potansiyelini ve gelişimini uluslararası alanda görünür kılacak müze toplumunun organik ve sürdürülebilir bir bağ oluşturmalarını sağlayacaktır. IMD Resmi internet sayfasında her yıla özel olarak hazırlanan interaktif haritalar üzerinden Türkiye’deki müzelerin Uluslararası Müzeler Günü etkinliklerine katılım gösterdiği görülmektedir (İnteraktif Harita 2020; İnteraktif Harita 2021; İnteraktif Harita 2022; İnteraktif Harita 2023). Ayrıca ICOM Türkiye resmi instagram sayfası Müzeler Günü posterlerini ve programları paylaşmaktadır. 2022 yılında, “Müzelerin Gücü” temasında gerçekleşen etkinlikler müzeler tarafından müzelerinin koleksiyonlarını öne çıkaracak şekilde tasarladıkları ICOM posterleri üzerinde gösterilmiştir (Şekil 5). Müzeler bu tematik günü sadece müzeye gelen ziyaretçilerin ilgisini çekecek etkinlikler düzenleyerek değil aynı zamanda ICOM Türkiye’nin sayfasında görünecek olan posterleriyle uluslararası bir platformda müzelerine görünürlük kazanırdmak ve koleksiyonlarını tanıtmak için de bir fırsata çevirmektedirler. Bu da genel olarak Türkiye turizmi açısından da önemli bir getiri sağlamaktadır. Bu sebeple müzelerin poster tasarımlarını paylaşmaları, etkinliklerini IMD interaktif haritasına kaydetmeleri müzelerin yerel ve uluslararası düzeyde daha çok kişiye ulaşabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Şekil 5. 2022 Müzeler günü poster örnekleri⁸

Uluslararası Müzeler Günü posterlerinin oluşturulmasında ve etkinliklerinin tanıtılmasında müzeler bireysel olarak çalışmalarını sundukları gibi aynı zamanda bu etkinlikler kentlerin müze müdürlükleri çatısında da toplanabilmektedir. Bunun örnekleri arasında Bursa Müze Müdürlüğü’nün 2022 yılında hazırlamış olduğu poster gösterilebilir. Bu posterde Müzeler Günü etkinlik programı kapsamında Bursa Arkeoloji Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi gibi farklı müzelerde gerçekleştirdikleri etkinlikler bir arada sunulmaktadır. Aynı şekilde Kocaeli Müze Müdürlüğü, Silifke Müze Müdürlüğü, Milas Müze Müdürlüğü de ortak program oluşturan kentlere örnek olarak gösterilebilir. Müze Müdürlüklerinin oluşturduğu programların kent içinde müzelere yönelik farkındalığın artmasını, müzeler arası iletişim ağının güçlenmesini ve kent sakinleri arasında müze bilinci oluşmasını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Ayıca kent müze müdürlüklerince düzenlenen ya da desteklenen etkinliklerin müzelerin yoğun çalışma temposu içinde Uluslararası Müzeler Günü’ne yönelik etkinlikler tasarlamasını teşvik edeceği ve kolaylaştıracağı da savunulabilir.

⁸ (ICOM Türkiye Instagram Hesabı, 2024. https://www.instagram.com/p/CdqYsjrKQC/?img_index=1 [Erişim tarihi: 13.10.2024])

Müzelerin temayla koleksiyonlarını bağlantılı hale getirdikleri etkinliklerin içeriklerini rehberli müze turları, seminerler, söyleşiler, uzun ziyaret saatleri (uzun gece), atölyeler, özellikle çocuklara yönelik atölye çalışmaları ve alternatif etkinlikler oluşturmaktadır. Alternatif etkinlikler arasında 2022 yılında, Kocaeli Müze Müdürlüğü'nün Müzeler Günü programında yer alan "Ev Hanımları Müzede – Eğitim Eşliğinde Meditasyon Etkinliği", Elbistan Şehir Müzesi Müdürlüğü'nün programında yer alan Ebru, Filografî, Halı-kilim Dokuma Sanatı Tanıtımı etkinlikleri, Troya Müzesi programında belirtilen "Müze Bahçesinde 3D Mapping Gösterimi", "Troya Örenyerinde tiyatro gösterimi" ve "Troya'dan bir Kesit Belgeseli Gösterimi" gösterilebilir. Ayrıca birçok müzede müzik dinletisi, konserler düzenlenmektedir. Verilen örneklerde de görüldüğü gibi müzeler kapsayıcı etkinlikler tasarlamaktadır. Uluslararası Müzeler Günü etkinlikleri arasında müzelerin dünya genelinde en çok benimsedikleri etkinlikler arasında olan akşam saatleri açık kalma etkinliği, çalışma saatleri sebebiyle müze ziyareti gerçekleştiremeyenleri kişilerin de müzelere gelebilmesi için fırsat yaratmaktadır. Bu durum da bireylerin yaşadıkları kentle kurdukları bağı güçlendirmekte; sadece müzelerin geleceği ve kapsayıcılığı için değil aynı zamanda genel olarak refah seviyesinin artmasına da katkı sağlamaktadır. Öte yandan coğrafyanın önemli sanatlarının tanıtılması müzelerin kültürel mirası koruması noktasında önemli bir adım olmaktadır. Kültürel miras öğelerinin uluslararası platformlarda görünürlük kazanması bakımından Müzeler Günü'nün bilinçli bir şekilde düzenlenmesi sadece müzelere, kente veya bulunduğu coğrafyada yaşayan insanlara katkı sağlamakla kalmayacak aynı zamanda dünya mirasını da korumaya ve sürdürmeye olanak tanıyacaktır. Belgesel gösterimleri, teknolojinin müzecilikle bağlantılanması, meditasyon etkinlikleri ya da farklı sportif etkinlikler ise müzelerin farklı medyumlarla organik olarak bağ kurabildiğini göstermektedir. Özellikle dijital ve sportif etkinlikler genç müze ziyaretçileri oluşturabilmek adına da değerli olmaktadır.

Müzelerin kapsayıcı etkinliklerine paralel olarak müzeler kent içinde okullarla, başka müzelerle ya da kuruluşlarla iş birlikleri de kurmaktadır. Genel bağlamda müzeler 18 Mayıs haftasında öğrenci gruplarına yönelik müze turları düzenlemektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı okullarda Müzeler Günü temasının kutlanmasını bu güne özel olarak pano hazırlanmasını ve kent müzelerinin öğrencilere tanıtılmasını ve müze gezilerinin gerçekleştirilmesini teşvik etmektedir. Bunun yanı sıra müzeler Müzeler Günü etkinliklerinden bir kısmını okullarda da gerçekleştirmektedir. Örneğin Bursa Müze Müdürlüğü programında seminer ve sunumların bazılarının kent içindeki ortaokul ve liselerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Kars Müzesi programından güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin "Müzeden Yansımalar" temalı resim sergisinin açılışı ile okul müze ilişkisi kurulmuş ve sanat alanında eğitim gören öğrencilerin çalışmalarının bir müzede sergilenmesiyle sanatın ve müzelerin sürdürülebilirliği ve geleceği bir arada ele alınmıştır. Ayrıca Alanya Müzesi programında belirtildiği üzere "Müzciler Huzur Evinde, Huzur Evi Sakinleri Müzede" etkinliğiyle Uluslararası Müzeler Günü 2022 teması olan "Müzelerin Gücü" ile bir bağ kurmuştur. Müzelerin toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik etkinlikler tasarlaması ICOM'un yenilemiş olduğu müze tanımında da vurguladığı kapsayıcılık temasıyla da örtüşmektedir. Öte yandan müzeler birbiriyle de iş birliği halinde olarak koleksiyonları arasında bağ kurup ortak sergiler düzenlemektedirler. Buna örnek olarak Ankara Oyuncak Müzesi'nde, Müze Kumbaram iş birliğiyle "Kumbaralar Müzede" sergisi Müzeler Günü'nde açılmıştır. İki müzenin "güçlerini" birleştirdiği bu etkinlik müzeler arası bağların kuvvetlenmesinin bütün müzelerin yararına olduğunu gösterebilmek açısından önemlidir.

Uluslararası Müzeler Günü 2023 teması ise "Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Esenlik" olarak belirlenmiştir ve yine ICOM Türkiye Instagram safası ve IMD interaktif harita üzerinden Türkiye'deki müzeler çalışmalarını ve programlarını sunmuştur. Müzeler programlarını tematik poster üzerinden kurgulamış ve posterleri koleksiyonlarıyla harmanlamışlardır (Şekil 6).

Şekil 6.2023 Müzeler günü poster örnekleri⁹

2023 yılı IMD interaktif harita üzerinde Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Aratırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM) tarafından “18-24 Mayıs 2023 tarihleri arasında neredesin? Biz Ankara’dayız” başlıklı etkinlikle ve #AnkaraMüzeleri etiketiyle Ankara’nın kent olarak değerine ve müzelerin iş birliğine vurgu yapılmıştır (İnteraktif Harita, 2023). Bu yılda da müzeler 2022 yılında gerçekleştirmiş oldukları şekilde farklı tür etkinliklerle kültürel çeşitliliği ön plana çıkaran, kapsayıcı etkinlikler düzenlemişlerdir.

Müzeleri de ciddi şekilde etkileyen COVID-19 salgını sırasında gerçekleşen 2020 ve 2021 yılı Uluslararası Müzeler Günü etkinlikleri ise çevrimiçi platformlarda ve mümkün olması halinde hibrit etkinliklerle desteklenerek gerçekleşmiştir. 2020 yılında müzelerin iş birliğiyle Google Arts and Culture’da çevrimiçi tematik sergiler oluşturulmuştur. Sergi ve koleksiyon katkılarıyla bu çalışmanın içinde yer alan müzeler arasında Türkiye’den Arter bulunmaktadır (Müzeler Günü, 2020). Ayrıca ICOM Türkiye, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Müzeciler Derneği’nin ortaklaşa düzenledikleri “Müzelerin Geleceği” temalı webinarlar ile müze profesyonellerinin ortak bir platformda buluşması da gerçekleşmiştir. Pandemi sebebiyle çevrimiçi olarak gerçekleştirilen etkinlikler müzelerin ilerleyen dönemlerde çevrimiçi atölyeler düzenlemesinin devamlılığı için pratik kazanma fırsatı sağlamıştır.

Türkiye’deki müzelerin 2020 yılı sonrası Müzeler Günü etkinliklerine ve temaya reaksiyonlarına odaklanıldığında değişime ayak uyduracak etkinlikler düzenledikleri, koşulların değerlendirmesini ve analizini yaparak farklı yöntemlerle koleksiyonlarını göstermeyi hedefledikleri, bulundukları kentle iç içe, kapsayıcı, iş birliğine açık, kültürel çeşitliliği kutlayan etkinliklere odaklandıkları görülmektedir. Ayrıca tematik posterler sayesinde görünürlüklerini çevrimiçi platformlara taşıma fırsatını iyi değerlendirmişlerdir. 2024 yılında gerçekleşecek olan Müzeler Günü teması “Müzeler, Eğitim ve Araştırma” olarak belirlenmiştir. Türkiye’deki müzelerin bu kapsamda müzenin tanımında her zaman vurgulanan eğitim kavramını vurgulayan müzeler günü etkinlikleri oluşturmaları beklenmektedir.

Sonuç

ICOM, 1992’deki “Müzeler ve Çevre” temasıyla birlikte 32 yıldır toplum üzerindeki etkilerini artırmak ve ilgi çekici, eğitici, deneysel etkinlikler düzenleyerek ziyaretçi geliştirmek için çalışmaktadır. Müzeler günü temaları pandemiyle birlikte günümüzün sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlarına çözümler üretmek amacıyla müzeleri önemli bir “politika yapıcı” haline getirmektedir. Temalarının müze ve toplum üzerindeki etkileri aşağıdaki şekilde derlenebilir:

⁹ (ICOM Türkiye Instagram Hesabı,2024. https://www.instagram.com/p/CsWBL7goXqe/?img_index=1 [Erişim tarihi: 13.10.2024])

1. İlgi Çekme ve Katılımı Artırma: Temalar, ziyaretçilerin müzelere olan ilgisini artırmaktadır.
2. Eğitim ve Farkındalık Oluşturma: Temalar, belirli bir konu veya dönem hakkında bilgi edinmeyi teşvik eder. Müzeler günü etkinlikleri, ziyaretçilere tarih, sanat, bilim, teknoloji veya kültür hakkında bilgi sunarak eğitim ve farkındalık oluşturmaktadır.
3. Toplumsal Diyalog ve Katılımı Teşvik Etme: Temalar, toplumsal konuları ele alarak, ziyaretçiler arasında tartışma ve diyalog oluşturmaktadır. Bu da toplumsal farkındalık ve katılımı artırmaktadır.
4. Yenilik ve Yaratıcılığı Teşvik Etme: Temalar, müzelerin yaratıcı bir şekilde etkinlikler düzenlemesini teşvik etmektedir. Bu, ziyaretçilerin müzeyi farklı açılardan deneyimlemesini sağlamaktadır.
5. Birlikte Çalışma ve İş birliği Fırsatları Oluşturma: Temalı etkinlikler, müzelerin diğer kurumlar, sanatçılar, eğitimciler ve topluluklarla iş birliği yapma fırsatlarını artırmaktadır. Bu da müzelerin toplum içinde daha güçlü bir rol oynamasına olanak tanımaktadır.

2015'te Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve 2030'a kadar dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ile birlikte ICOM; ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeyi ve küresel sorunlara çözüm üretmeyi amaçlayarak müzeleri öne çıkarmaya başlamış ve müzelerin bu hedeflere ulaşmak için uygun rolleri üstlenebilecek aktörler olduğunu vurgulamışlardır. Temalar da göz önünde bulundurularak müzelerin, yoksulluğu sona erdirilmesi, sağlıklı bir yaşamın teşvik edilmesi, nitelikli eğitim fırsatlarının sağlanması, sanayinin altyapının desteklenmesi, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi, iklim eylemi için acil eylemlerin alınması ve küresel iş birliğinin güçlendirilmesi süreçlerinde politika yapıcı kurumlar olarak ele alınması gündeme gelmiştir. Bu hedefler, sürdürülebilir kalkınma için bir çerçeve oluşturarak ülkelerin ve toplumların bu hedeflere ulaşma çabalarını yönlendirir (Tablo 4).

Tablo 4. Müzelerin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilişkisi.¹⁰

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	Müzelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilişkisi
Eğitim (Hedef 4)	Müzeler, ziyaretçilere tarih, sanat, bilim ve kültür hakkında eğitici deneyimler sunarlar. Müze sergileri, atölyeler, seminerler ve eğitim programları, insanların bilgi düzeylerini artırarak eğitim hedeflerine katkı sağlar.
Kültürel Mirasın Korunması (Hedef 11)	Müzeler, kültürel, doğal ve teknolojik mirası korumak ve teşvik etmek için rol oynarlar. Kültürel, doğal ve teknolojik mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlar ve kültürel çeşitliliği korurlar.
Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim (Hedef 12)	Müzeler, sürdürülebilir tüketim ve üretim alışkanlıklarını teşvik edebilirler. Geri dönüşümlü malzemelerin kullanılması, enerji tasarrufu önlemlerinin alınması ve çevre dostu uygulamaların benimsenmesi gibi adımlar, müzelerin sürdürülebilirlik alanında liderlik etmesini sağlayabilir.
Toplumsal Katılım (Hedef 16)	Müzeler, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirerek toplumsal katılımı teşvik etmektedir.
Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması (Hedef 15)	Müzeler, kültürel, doğal ve teknolojik mirası korumak ve sürdürülebilir bir şekilde yönetmek için toplumsal farkındalığı artırabilirler. Bu süreç, çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek için doğal alanların korunması, biyo-çeşitliliğin desteklenmesi ve ekosistemlerin korunması gibi çeşitli projelerin yürütülmesini kapsayabilir.

Tablo 4'teki örnekler, müzelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine nasıl katkı sağlayabilecekleri konusunda genel bir fikir sunmaktadır. Bununla birlikte müzelerin geleceğinin ve işlevlerinin nasıl şekilleneceğinin de göstergesidir. Müzecilik, teknolojinin ilerlemelerin etkisiyle giderek değişen ve evrilen

¹⁰ Uluslararası Müzeler Günü listesi göz önünde bulundurularak araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

bir alan olarak görünmektedir. İlerleyen teknoloji, dijitalleşme, toplumun değişen ihtiyaçları ve beklentileri, müzelerin de kendilerini sürekli olarak yenilemelerini ve değişime uyum sağlamalarını gerektirmektedir.

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve dijitalleşme gibi araçlar, müzelerin eserleri sanal ortamlarda sergilemesine ve ziyaretçilere etkileşimli deneyimler sunmasına olanak tanımaktadır. Sanal müzeler, coğrafi olarak ulaşılması zor olan koleksiyonlara erişimi artırmakta ve müze deneyimini geniş kitlelere ulaştırmaktadır. Gelecekte müzeler, toplumsal katılımı teşvik etmek ve farklı topluluklara hitap etmek için programlar ve etkinlikler düzenleyecektir. Müzeler, çevre dostu uygulamaları benimseyerek sürdürülebilirlik konusuna liderlik edeceklerdir. Enerji tasarrufu önlemleri, geri dönüşümlü malzemelerin kullanımı ve karbon ayak izinin azaltılması gibi adımlar, müzelerin çevresel etkilerini azaltmalarına yardımcı olacak ve ziyaretçilerin bu konudaki farkındalıklarını artıracaktır. Müzelerin ziyaretçiye sundukları deneyimlerin giderecek daha katılımcı ve etkileşimli hale gelmesi beklenmektedir. Gelecekte müzeler, artan sayı ve çeşitlilikle daha farklı koleksiyonlar oluşturarak, toplumun değişen ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına yanıt vermeye devam edeceklerdir. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, müzelerin geleceğinin dinamik, yenilikçi ve sürdürülebilir bir şekilde evrileceğini söylemek olanaklıdır.

Müzelerin kurumsal misyonları, değişen demografik yapılar, gelişen ziyaretçi beklentileri, fonların yeniden düzenlenmesi ve her geçen gün artan teknolojilerle uzlaşmalıdır. Bu amaçla, müze tasarımlarının daha kamusal, davetkar ve esnek hale gelmesi beklenmektedir. Geleceğin müzeleri, yeni yollarla daha kamusal, geçici ve esnek yapıları temsil edebilecek ve çeşitlenen temalarla toplumu kucaklayabilecektir. Müzelerin, eğitim ve eğlenceyi (edutainment) birleştirerek gençleri çağdaş yöntemlerle öğrenme fırsatlarına dahil etmeleri beklenmelidir. Dijital koleksiyonlarının ve serbest seçimli yönlendirmelerinin sayısını ve niteliğini artırmalıdır. Bu bağlamda, Uluslararası Müzeler Günü temaları analiz edildiğinde geleceğin müzesinin, daha geniş bir izleyici kitlesine çok platformlu ağlar aracılığıyla bağlı, esnek ve duyarlı olacağı; yaşayan bir laboratuvar, bir içerik deposu gibi biriktirip analiz edeceğini; akıllı teknolojilere ve paylaşılan endüstri kaynaklarına sahip olacaklarını ve yeni sergi ve programları çok hızlı biçimde geliştirebilecekleri ön görülmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2024-2028 stratejik planında¹¹, müzelerin rolü oldukça önemli bir yer tutuyor. Plan, Türkiye'nin kültürel zenginliklerini ön plana çıkararak turizmi geliştirmeyi amaçlıyor. Bu doğrultuda, müzecilik faaliyetlerinde teknolojinin etkin kullanılması ve müze memnuniyetinin artırılması gibi hedefler belirlenmiştir. Stratejide ayrıca, kültürel varlıkların korunması için araştırma ve koruma faaliyetlerinin artırılacağına vurgu yapılmaktadır. Müzecilikte dijitalleşme ve yapay zekâ uygulamaları gibi yenilikçi yöntemlerin benimsenmesi hedeflenmiştir. Planda müzeler ile ilgili stratejiler arasına “müze eğitimi” başlığı da yer almakta ve Türkiye müzelerinin bu bağlamda daha kapsayıcı ve etkileşimli çalışmaları hedeflediğine ilişkin ipuçları da paylaşılmaktadır.

Yazar katkısı:	Kavramsallaştırma: EA, CG; Veriyi düzenleme: EA, CG; Veri Analizi: EA, CG; Finansman sağlama: EA, CG; Araştırma: EA, CG; Yöntem: EA, CG; Proje yönetimi: EA, CG; Kaynaklar: EA, CG; Yazılım: EA, CG; Gözetim: EA, CG; Onaylama: EA, CG; Görselleştirme: EA, CG; Taslak metin yazımı: EA, CG; Gözden geçirilmiş metin yazımı: EA, CG.
Çıkar çatışması:	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazarlar bu çalışma için mali destek almadıklarını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Yazar bu çalışmada etik kurul onayına gereksinim duymadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Annual Report, (2019). https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/07/2573_ICOM-RA-2019_V13_web_planches.pdf, Erişim tarihi: 28.01.2024.
- Arts and Culture, (2020). <https://artsandculture.google.com/project/international-museum-day-2020> Erişim tarihi: 23.10.2024.

¹¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı 2024-2028 Stratejik Planı: <https://www.ktb.gov.tr/TR-374366/stratejik-plan-2024---2028.html> [Erişim Tarihi: 13.10.2024].

- Barry Art Museum, (2021). <https://barryartmuseum.odu.edu/exhibition/augmented-reality-art-in-the-wild/#:~:text=May%2018%2C%202021%20%20August%2018.artworks%20anywhere%20via%20their%20phone>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- Barbosa, B. ve Brito, P. Q. (2012). Do open day events develop art museum audiences?. *Museum Management and Curatorship*, 27(1), 17-33. <https://doi.org/10.1080/09647775.2012.644694>
- Caerols-Mateo, R., Viñarás-Abad, M., & González-Valles, J. E. (2017). Social networking sites and museums: Analysis of the Twitter campaigns for International Museum Day and Night of Museums. *Revista Latina de Comunicación Social*, 72, 220-234. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2017-1162>
- Chung, Y. S. S. (2019). A museological future as a cultural hub: Interpretive planning for living heritage museums. K. Smeds (Yay. haz.), *The future of tradition in museology materials for a discussion* içinde (ss. 35-41). ICOFOM, International Committee for Museology.
- Faheem, F. ve Mohammad, I. (2021). Museums for equality: Diversity and inclusion: A new concept of future museums. *IAR Journal of Humanities and Cultural Studies*, 2(1), 12-13.
- Fleming, D. (2019). Global trends in museums. *Museum International*, 71(1-2), 106-113. <https://doi.org/10.1080/13500775.2019.1638065>
- Folga-Januszewska, D. (2020). History of the museum concept and contemporary challenges: Introduction into the debate on the New ICOM museum definition. *Muzealnictwo*, 61, 37-59. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.1129>
- ICOM Annual Report, (2022). https://icom.museum/wp-content/uploads/2023/07/2022-ICOM-Annual-Report_EN.pdf, Erişim tarihi: 28.01.2024.
- ICOM Definition Final Report, (2024). https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/07/EN_EGA2022_MuseumDefinition_WDoc_Final-2.pdf, Erişim tarihi: 30.01.2024.
- ICOM History, (2024). <https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- ICOM Kyoto Report, (2024). https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/03/EN_ICOM2019_FinalReport_200318_website.pdf, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- ICOM Stratejik Plan, (2022). <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/10/ICOM-SP-Panel-EN.pdf>, Erişim tarihi: 13.10.2024.
- ICOM Triennial Report 2007-2010, (2024). <https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/10/anglaisinternet2.pdf>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- ICOM Türkiye, (2021). <https://x.com/icomturkey/status/1393542505824718852?s=20>, Erişim tarihi: 21.10.2024.
- IMD (2019). <https://imd.icom.museum/past-editions/2019-museums-as-cultural-hubs-the-future-of-tradition> Erişim tarihi: 28.01.2024.
- IMD history, (2024). <https://imd.icom.museum/what-is-imd/a-little-bit-of-history/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- IMD in short, (2024). <https://imd.icom.museum/what-is-imd/imd-in-short/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- IMD Press Release, (2023). <https://imd.icom.museum/wp-content/uploads/sites/54/2023/03/IMD-2023-ICOM-Press-release-EN.pdf>, Erişim tarihi: 28.01.2024.
- IMD Uluslararası Müzeler Günü Temaları 2019-2024, (2024). <https://imd.icom.museum/>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- İnteraktif Harita (2020). <https://livemap.getwemap.com/iframe.php?emmid=12548&token=45DMVKFY0FBGF93I788OQ63HQ#/search@28.2496217.10.7894647.2.00>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- İnteraktif Harita, (2021). <https://livemap.getwemap.com/embed.html?emmid=15608&token=45DMVKFY0FBGF93I788OQ63HQ&wemapHash=%23%2Fsearch%4025.9568943%2C-2.5147319%2C2.00#/search@33.7477975.4.3993462.2.00>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- İnteraktif Harita, (2022). <https://livemap.getwemap.com/embed?emmid=19458#/search@25.9568943,-2.5147319,2.00> Erişim Tarihi: 15.04.2024
- İnteraktif Harita, (2023). <https://icom.museum/en/news/museums-register-your-event-on-the-imd-2023-interactive-map/> Erişim Tarihi: 15.04.2024
- Karadeniz, C. ve Özdemir, E. (2018). Hangi müze? Müzecilikte değişim ve yenimüzebilim. *Milli Folklor*, 120, 158-169.
- Kasapoğlu Akyol, P. (2020). Covid-19 küresel salgın dönemi ve sonrası müze etkinlikleri. *Milli Folklor*, 127, 72-86.
- KUMID. (2021). <https://kumid.net/proje/19/uluslararasi-muzeler-sanal-konferansi-2021-ivcom-2021>. Erişim tarihi: 27.01.2024.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). <https://www.ktb.gov.tr/TR-374366/stratejik-plan-2024---2028.html> Erişim Tarihi: 13.10.2024.

- Lancaster University, (2021). <https://www.lancaster.ac.uk/the-ruskin/exhibitions/international-museum-day-2021/>, Erişim tarihi: 27.01.2024.
- Lehmannová, M. (2020). 222 years of defining the museum. *ICOM*. https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/12/2020_ICOM-Czech-Republic_224-years-of-defining-the-museum.pdf, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- Müzeler Günü (2022). <https://artsandculture.google.com/search/partner?project=international-museum-day-2020> Erişim tarihi: 15.04.2022.
- Nielsen, J. K. (2014). Transformations in the postmodern museum. *A Peer-Reviewed Journal Edited by the Students of the School of Museum Studies*, University of Leicester.
- Raza-Paredes, P., Narváez-Marcillo, E., & Leiva-Cruz, D. (2019). Open museums during the International Day: Measuring participants experience. *International Conference on Knowledge Society: Technology, Sustainability and Educational Innovation (TSIE)*. 454-468. https://doi.org/10.1007/978-3-030-37221-7_38
- Sandell, R. (1998). Museums as agents of social inclusion. *Museums Management and Curatorship*, 17(4), 401-418. <https://doi.org/10.1080/09647779800401704>
- Simpson, A., Fukuno, A., & Minami, H. (2019). University museums and collections as cultural hubs: The future of tradition. *University Museums and Collections Journal*, 11(1), 9-12.
- Singer, S. (2006). Preserving the ephemeral: the International Museum Day 2004 in Mexico. *International Journal of Intangible Heritage*, Sayı 1, 67-73.
- Stratejik Plan 2022-2028. ICOM. (2024). https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/08/EN_OGA2022_StrategicPlan_Final_.pdf, Erişim tarihi:29.01.2024.
- TÜİK Raporu, (2024). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kulturel-Miras-Istatistikleri-2022-49749>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- UNESCO Tarihçesi, (2024). <https://www.unesco.org/en/history>, Erişim tarihi:26.01.2024.
- Vergo, P. (1989). *The New Museology*. UK. Reaktion Books.
- Wikimedia, (2022). https://meta.wikimedia.org/wiki/International_Museum_Day_2022, Erişim tarihi: 27.01.2024.